

Mannerheimin Lastensuojeluliiton lausunto**11.9.2023****Eduskunnan sosiaali- ja terveystoimikunnalle****Hallituksen esitys eduskunnalle vammaispalvelulain ja eräiden siihen liittyvien lakien voimaantulon lykkäämistä koskevaksi lainsäädännöksi (HE 9/2023 vp)**

Hallituksen esityksen mukaan vammaispalvelulainsäädännön uudistus siirrettäisiin tulemaan voimaan 1.10.2023 asemasta 1.1.2025. Siirto perustuu hallitusohjelmaan, mutta hallitusohjelmassa mainitun 1.10.2024 sijaan hallitus esittää uudeksi voimaantulopäiväksi 1.1.2025.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL) ei kannata vammaispalvelulain voimaantulon lykkäämistä. Pitkään valmisteltu ja odotettu uusi vammaispalvelulaki hyväksyttiin eduskunnassa keväällä yksimielisesti. Uusi laki parantaa vammaisten ihmisten oikeuksien toteutumista ja saattaa vammaispalveluita koskevan lainsäädännön vastaamaan YK:n vammaissopimuksen ja perustuslain velvoitteita. Uudessa vammaispalvelulaissa on useita säännöksiä, joiden tarkoituksena on turvata vammaisen lapsen oikeutta palveluihin. Lain voimaantulon lykkääminen vaikuttaisi erityisesti niihin vammaisiin lapsiin ja nuoriin, joille kuuluvista palveluista ja oikeuksista säädetään uudessa vammaispalvelulaissa aiempaa laajemmin muuan muassa asumisen ja lyhytaikaisen huolenpidon osalta.

Kuten esityksessä todetaan, uusi vammaispalvelulaki vahvistaa vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta ja osallisuutta. Tämän toteutumista ollaan nyt siirtämässä yli vuodella eteenpäin ilman riittävää vaikutusten arviointia muun muassa vammaisten lasten ja nuorten osalta. Vaikutusten arviointi on tässä tilanteessa erityisen tärkeää, koska hallituksen esitystä on tarkasteltava myös siitä näkökulmasta, johtaako heikennys eriarvoisuuden kasvuun yhteiskunnassa. YK:n lapsen oikeuksien komitea suositteli uusissa päätelmissään, että Suomi vahvistaa vammaisten lasten sosiaalisen osallistamisen ja yksilöllisen kehityksen tukemista. Tästäkin syystä uuden vammaispalvelulain voimaansaattaminen aiemmin päätetyssä aikataulussa olisi tärkeää.

Vammaispalvelulain voimaantulon siirtämisen ja lain sisällön avaamisen tarkoituksena on kustannussäästöjen aikaansaaminen eikä vammaisten ihmisten oikeuksien toteutumisen edistäminen. Julkisen vallan (valtio, kunnat, hyvinvointialueet ja muut julkisen vallan toimijat) on perustuslain 22 §:n mukaisesti turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Lain voimaantulon lykkääminen ja sen sisällöllinen avaaminen heikentäisivät vammaisten ihmisten perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista.

Lakiluonnoksen perusteluissa todetaan, että hallitusohjelman mukaan vammaispalvelulain uudistuksen vuosittainen kustannusvaikutus nykytilanteeseen verrattuna saa olla korkeintaan 100 miljoonaa euroa. On hyvin ongelmallista, että etukäteen asetetaan budjettirajoitteita perus- ja ihmisoikeutena turvatuille ja haavoittuvassa asemassa oleville ihmisille välttämättömille palveluille. Uusi vammaispalvelulaki parantaa esimerkiksi autismi- ja neurokirjoon kuuluvien lasten ja nuorten sekä heidän perheidensä tukea. Vammaispalveluilla voidaan myös ehkäistä niitä kalliimpiin erityispalveluihin, kuten lastensuojelun

sijaishuoltoon ja psykiatriseen osastohoitoon, turvautumista. Siten vammaispalvelulain voimaantumisen siirtäminen ja lain sisällön mahdollinen heikentäminen lisäisivät kustannuksia.

MLL pitää hyvin poikkeuksellisenä, että lain voimaantumista halutaan siirtää esitysluonnoksessa ehdotetulla tavalla ja että myös lain sisältö halutaan avata ennen kuin lain toimeenpanosta on mitään kokemuksia. Hallituksen esitysluonnoksessa todetaan, että uuteen vammaispalvelulakiin sisältyy kustannusten kasvuun liittyvä riski, joka sisältyy ikääntymisrajausten poistamiseen soveltamisalasäännöksestä lain eduskuntakäsittelyn aikana. Ikääntymisrajaus on nykyisessä vammaispalvelulaissa vain henkilökohtaisen avun osalta. Koska jatkossakin vammaispalvelulaki on erityislaki suhteessa sosiaalihuoltolakiin ja vammaispalvelulain soveltamisen edellytyksenä on vammaisen henkilön tiukan määritelmän täyttäminen sekä palvelukohtaiset myöntämisedellytykset, on epätodennäköistä, että ikääntymisrajausten poistaminen laista nostaisi kustannuksia niin merkittävästi, että olisi perusteltua lykätä lain voimaantumista sen sisällön muuttamiseksi.

Kuten hallituksen esitysluonnoksessa todetaan, lain voimaantumisen vaikutukset kohdistuvat yhteiskunnan haavoittuvimmassa asemassa oleviin henkilöihin. Esitysluonnoksen mukaan vammaisille henkilöille ja heidän läheisilleen voimaantumisen siirtämisestä aiheutuvia kielteisiä vaikutuksia lieventää osittain hallitusohjelmakirjaus, jonka mukaan syksyllä 2023 käynnistetään määräaikainen ohjelma, jossa panostetaan lasten ja nuorten neuropsykologisten häiriöiden kuntoutukseen ja kuntoutuspalveluihin Kelan harkinnanvaraisen kuntoutuksen kautta, kunnes uusi vammaispalvelulaki on saatu voimaan. MLL:n mielestä tämä on välttämätöntä, jos lain voimaantumista lykätään, sillä lain voimaantumisen lykkääminen siirtäisi muun muassa väliin putoaja-asemassa olevien monien autismi- ja neurokirjoon kuuluvien lasten ja nuorten pääsyä tarpeenmukaisten palvelujen ja tuen piiriin. Voimaantumisen viivästyminen kompensoiva määräaikainen panostus lasten ja nuorten neuropsykologisten häiriöiden harkinnanvaraisen kuntoutuksen palveluihin ei kuitenkaan ole riittävä toimi paikkaamaan lasten ja nuorten tarvitsemia palveluita.

MLL pitää myös riskinä, että lain sisällön muuttamisen yhteydessä tehtäisiin rajoituksia, jotka heikentäisivät esimerkiksi autismi- ja neurokirjoon kuuluvien lasten ja nuorten tuen ja palvelujen saantia. MLL pitää välttämättömänä, että autismi- ja neurokirjoon kuuluvien lasten ja nuorten ja heidän perheidensä tarvitsemat palvelut ja tuki turvataan pitkäjänteisellä tavalla.

Helsingissä 11.9.2023

Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry
Esa Iivonen
johtava asiantuntija